

לאלתר]. ויש שפירשו, ש'קניבת ירק' פירושה הדחתו במים (רמב"ן ורשב"א, ע"פ הירושלמי והתוספתא), והיא שבות דרבנן מפני שמתקן את האוכל בכך (ריטב"א). ומדובר בירק נקי שמדיחו כדי שיהא רך לאכילה, אבל בירק שמדיחו כדי להסיר פסולת, יש בכך איסור בורר מהתורה (כמבואר בביאה"ל (שיט, ח)), וגם ביום הכיפורים יאסר להדיחו (דובב מישרים ג, ז).

וירק זה, יש שכתב, שהוא דוקא הנאכל כמו שהוא חי שראוי ליתנו לקטנים, אבל ירק הנאכל רק כשהוא מבושל, אסור בטלטול משום מוקצה, כיון שאינו ראוי ביום הכיפורים אף לקטנים (מג"א תריא, ב). ויש שכתב, שכמו שהתירו הכנה לחול משום עגמות נפש כך גם התירו איסור מוקצה מטעם זה (ביאה"ל שם, ב, ושכן הוכיח המאירי שמותר לקנב גם בירק שאינו נאכל חי, שהרי אפילו בכרוב וקרא התירו להלן קטו, א לקנב, אף שאינם ראויים לאכילה בלא בישול).

שְׂאִין דוֹחִין שְׁבוּת לְהִתְּרֵי, שתקיעת שופר שבות היא (רש"י). שאף שהיא חכמה ואינה מלאכה (כמבואר להלן (ק"ז, ב)), מכל מקום אסורה מדרבנן, גזירה שמה יתקן כלי שיר [וכפי שאסרו להשמיע קול בכל כלי שיר מטעם זה (כמבואר בעירובין קד, א ובביצה לז, ב ובש"ע א"ח שלה, א)] (מג"א תקפה, ד). ויש שכתב, שהשבות היא מחמת עצם הדבר שיש בכך מעשה חכמה (ערוך לנר ראש השנה כט, ב בביאור התוס' שם) [ויש שכתב, שתקיעת שופר אינה שבות גמורה אלא אסורה משום עובדן דחול (ר"ן לעיל א, ב - א, מדפי הרי"ף)]. ויש שכתב, שתקיעת שופר אין בה איסור כלל ומוותרת לכתחילה (רשב"א לעיל לה, ב בדעת רבינו חננאל, ראה שם שתמה עליו)].

לְיִתְקַע כִּי הִיכִי דְלִידְעֵי דְשָׂרֵי בְּשַׁחֲטָה לְאַלְתָּר, אך בסתם מוצאי שבת אין תוקעים כדי להודיע שמותר כבר במלאכה, משום שאין לנו שום תועלת בזה, שמה אכפת לנו אם לא יעשו מלאכה, אבל ביום טוב לאחר שבת ראוי לתקוע להודיע שמוותר במלאכת אוכל נפש שהיא מצוה משום שמחת יום טוב (רמב"ן רשב"א וריטב"א). אולם יש שלמד מאן, שבכל מוצאי שבת תוקעים כדי להודיע שמוותר במלאכה (רשב"א ומגיד משנה בדעת הרמב"ם שבת ה, כ).

אֵלָא לְאֹו בְּקִנְיַת יֶרֶק, והוא איסור עשה מהתורה הנלמד מ'שבתון' - שבות, ולפיכך לא הותר ביום הכיפורים שחל בשבת משום עגמת נפש (רש"י). ויש שכתב, שאיסור זה אינו אלא אסמכתא בעלמא ומדרבנן (תוס'), ואסור גם ביום הכיפורים שחל בשבת משום גזירה שלא יבא לעשות כן בכל שבתות השנה להכין ביום לצורך הלילה (רבינו מנחם שבייתא עשור א, ג). ויש שכתב, שמהתורה יש איסור שבות כללי לנוח בשבת, ומסרו הכתוב לחכמים לקבוע את הפרטים בזה, כגון איסור מקח וממכר, וסברה הגמ' שגם קניבת ירק היא אחד מהדברים שאסורים חכמים בגדר זה (ריטב"א).

דְּאִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְכוּ' לִיתְקַע כִּי הִיכִי דְלִיהוּ יְדְעֵי דְחֻלְבֵי שַׁבַּת קְרִיבִין בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, ואין הכוונה שיתקעו לשם כך ביום הכיפורים שחל במוצאי שבת, כי אדרבה מתוך התקיעה יראה שהוא חמור יותר, כי התקיעה לעולם היא בכניסת החמור, אלא שיתקעו ביום הכיפורים שחל בערב שבת, כדי שייבנו שיום הכיפורים קל משבת, ולכשיחול בשנה אחרת יום הכיפורים במוצאי שבת ולא יתקעו בשבת, ידעו שמוותר להקריב בו חלבי שבת (רש"י ותוס'). ויש שכתבו, שאכן הפירוש הוא שיתקעו ביום הכיפורים שחל במוצאי שבת, כדי שידעו שאפשר להקריב מה שנותר מחלבי שבת (רבינו חננאל, וראה שם שתמה על כך).

אבל לענין הבדלה, מודה רבי ישמעאל שאין מבדילים ביום הכיפורים שחל במוצאי שבת כדי להודיע שחלבי שבת קרבים ביום הכיפורים, כי אפילו אם היה מבדיל על הכוס בבית הכנסת ברבים, אין פרסום בהבדלה כמו בתקיעה (תוס'), וכל שכן בהבדלה שיום הכיפורים שאינה אלא בתפילה [שהרי על הכוס אי אפשר להבדיל, מחמת התענית, ואין להבדיל ולתת לקטן לשתות, שמה יתרגל ויבדיל על הכוס גם כשיגדל (רש"י שם) (ריטב"א)].

ויש שכתב, שלרבי ישמעאל מבדילים ביום הכיפורים שחל במוצאי שבת כדי להודיע שחלבי שבת קרבים ביום הכיפורים, ותוקעים ביום הכיפורים שחל בערב שבת כדי להודיע שחלבי יום הכיפורים אינם קרבים בשבת (תוס' ר"ד, וראה רבינו חננאל שיש שגרוסו בגמ' 'ניבדיל במקום ליתקע', ושכן מבואר בירושלמי).

דְּשָׂרֵי בְּקִנְיַת יֶרֶק תְּלוּשׁ, לנתק את העלים מהקלחים כדי שיהיו מוכנים לחותכם במוצאי יום הכיפורים, ואף שיש בכך איסור שבות שטורח משבת לחול, ביום הכיפורים התירו מפני 'עגמת נפש' [יתבאר להלן (קטו, א)] (ריטב"א). ומדובר כשחותך לחתיכות גדולות שאין בזה איסור טוחן [וביום הכיפורים התירו אף שטורח משבת לחול] (תוס'). ויש שכתבו, ש'קניבת ירק' פירושה הסרת העלים הרעים והמעופשים מהירק (רשב"א וריטב"א בשם רש"י, רמב"ם שבייתא עשור א, ג), ויתכן שמדובר כשהעלים המעופשים ראויים לאכילה על ידי הדחק ולפיכך אין עליהם שם פסולת גמורה, ואין בזה איסור בורר מהתורה אלא מדרבנן, וביום הכיפורים התירו (מגיד משנה שם), ולא הצריכו חכמים לברור את האוכל מתוך הפסולת אף שאז אין בכך אפילו שבות, כי לא רצו להטריח כל כך (מחצית השקל שיט, ג). ויש שכתב, שיש כאן איסור בורר מצד שאינו על מנת לאכול לאלתר (רבינו חננאל), אך ביום הכיפורים מן המנחה ולמעלה התירו [וכמבואר במגיד משנה לעיל שהעלים ראויים לאכילה על ידי הדחק ואין בזה איסור בורר מהתורה, וחכמים התירו את האיסור שמדבריהם משום עגמת נפש. ובדרכי משה (תריא, ב) ובשעה"צ (שם, ט) מבואר שמן המנחה ולמעלה שהוא סמוך לערב, נחשב